

4.

Vstal jsem, ze spaní v křesle celý zdřevěnělý

Vstal jsem, ze spaní v křesle celý zdřevěnělý, osprchoval se, převlékl a vyrazil na snídani. Snad protože byl na mě předešlý den tak nezvykle rušný, nebo snad protože jsem spal relativně málo (musím přiznat, že příčiny mě *obecně vzato* nezajímají), měl jsem v hlavě prázdnno. Jako by tu dnes cestou do restaurace, během jídla ani cestou domů žádný Jacob Horner nebyl. Po snídani jsem se vrátil na pokoj, usedl do houpacího křesla a houpal se; drahnou chvíli jsem sotva vnímal, co dělám, a nemyslel jsem vůbec na nic.

Jednou se mi zdál sen a v tom snu pro mě bylo značně důležité dozvědět se, jaká je předpověď počasí na následující den. V novinách jsem pátral po zprávách o počasí, avšak na obvyklém místě jsem je nenašel. Zapnul jsem rádio, jenže hlasatelé zpráv se o zítřejším počasí vůbec nezmínili. Vytočil jsem telefonní číslo meteorologické služby (sen se odehrával v Baltimoru), ale i když nahraný hlas popsal aktuální povětrnostní podmínky, o předpovědi na příští den jsem se nedozvěděl nic. Ze zoufalství jsem nakonec zavolał přímo do meteorologického ústavu, jenže bylo pozdě v noci a nikdo mi to nezvedl. Náhodou jsem znal jméno hlavního meteorologa, a tak jsem mu zavolał domů. Než to zvedl, telefon dlouze vyzváněl, a následně mi připadalo, že v jeho hlase registruji znepokojení.

„O co jde?“ zeptal se.

„Chtěl bych vědět, jaké bude zítra počasí,“ žádal jsem si odpověď. „Je to strašně důležité: víte, já...“

„Zbytečně se namáháte udělat na mě dojem,“ řekl meteorolog. „Úplně zbytečně. Kde se ta vaše nedůvěra vzala?“

„Nedůvěra? Vůči čemu? Ujišťuji vás, pane, že chci pouze vědět, jaké bude zítra počasí. Ta otázka mi nijak nedůvěřivá nepřipadá.“

„Když to musíte vědět, zítra žádné počasí nebude.“

„Cože?“

„Slyšel jste dobře. Řekl jsem, že zítra žádné počasí nebude. Všechny přístroje to potvrzují. Nesmíte být skeptický. Nebude hezké ani škaredé počasí.“

„Ale to není možné!“

„Už jsem řekl,“ zabručel ten člověk z předpovědi počasí. „Berte, nebo nechte být. Zítra žádné počasí a šmytec. A teď už mě nechte; musím se vyspat.“

Zde sen skončil a já se probudil velice rozrušený. Vyprávím to teď proto, abych názorně ukázal rozdíl mezi náladami a počasím, abych doložil jejich obvyklou analogii. Za takovýchto dnů, pomíneme-li existenci v bezvýznamném metabolickém smyslu, přestal Jacob Horner úplně existovat, neboť jsem postrádal svou osobitost, svou osobnost: nebylo žádné *ego*; žádné *já*. Jako musí biologové obarvit mikroskopické vzorky, aby je vůbec bylo vidět, musel jsem být i já obarven tou či onou náladou, abych mohl disponovat rozpoznatelným já. Fakt, že má nespojitá a za sebou následující já byla navzájem propojená dvěma nejistými vlákny, tělem a pamětí; fakt, že z povahy západních jazyků předpokládá slovo *změna* cosi, čeho se změny týkají; fakt, že byt nejsou organismy bez obarvení vidět, barvivo ještě nepředstavuje organismy – to vše jsou faktory, jichž jsem si byl vědom, ale nezajímaly mě.

Za dnů bez počasí jsem jen živořil. Mé tělo sedělo v houpacím křesle a houvalo se a houvalo a má mysl byla bezmála stejně prázdná jako mezihvězdný prostor. Takový byl i den po návštěvě Morganových: od půl deváté ráno snad až do druhé odpolední jsem seděl a houpal se. Pokud jsem vůbec na Láokoónta pohlédl, nepoznával jsem ho. Avšak ve dvě hodiny zazvonil telefon a polekal mě tak, že se Jacob Horner navrátil do života, vymrštil se z křesla a telefon zvedl.

„Haló?“

„Jacobe? Tady Rennie Morganová. Povečeříte s námi dneska večer?“

„Proč, proboha?“ Tento Jacob Horner byl popudlivý člověk.

„Proč?“ zopakovala po mně nejistě Rennie.

„Ano. Proč sakra jste všichni tak dychtiví naservírovat mi večeri?“

„Vy se zlobíte?“

„Ne, nezlobím. Jen chci vědět, proč jste všichni tak dychtiví naservírovat mi večeri.“

„Nechcete přijít?“

„To jsem neřekl. Proč jste všichni tak dychtiví naservírovat mi večeri? Jen jsem se zeptal.“

Nastala odmlka. Rennie byla člověk, který bere všechny otázky vážně: nepřišla by s odpovědí jenom proto, aby vybruslila z nastalé situace, ona v sobě musela pátrat po pravdě. Tento přístup, předpokládám, měl na svědomí Joe. Někdo jiný by se rozmrzele otázel: „Proč asi tak zvete někoho na večeri?“ a tím by svou nevědomost zastřel pláštěm samozřejmosti. Po chvíli odpověděla opatrným hlasem, jako by odpověď v průběhu řeči přezkoumávala.

„Nejspíš protože Joe fakticky dospěl k názoru, že vás chce lépe poznat. Ta rozmluva včera večer se mu líbila.“

„A vám ne?“ zvědavě jsem jí vpadl do řeči. Skutečně nevím, jak by se jí mohla líbit, neboť jsme probírali samá abstraktní témata a Renniina odhodlaná, avšak omezená účast se odbývala pod sice mlčenlivým, avšak – takový byl můj dojem – velice pozorným dohledem jejího manžela. Nechci tvrdit, že na Renniině zájmu bylo cokoli předstíraného, byť byl značně *strojený*, nebo že by Joeovo zaobírání se jejími výroky ukazovalo na manželovu rozpačitost ohledně manželčinych názorů: jeho pozornost byla pozorností univerzitního lektora, jenž naslouchá protežovanému chráněnci, a když měl vůči jejím názorům výhrady, projevoval je naprosto neosobním způsobem, bez arogance i pedanterie. Pedant Joe nebyl.

„Ano, řekla bych, že líbila. Vy myslíte, Jacobe, že by mezi návštěvami mělo být něco jako čekací lhůta?“

Užasl jsem. „Co si o tom myslíte vy?“

Znovu krátká odmlka a pak vážně vyslovený úsudek.

„Mně připadá, že pro to žádný důvod není, ledaže by jeden z nás nechtěl nějakou dobu vidět toho druhého. Myslím, že občas to člověk takto cítí. Cítíte to tak, Jakeu?“

„Nuže okamžik,“ pravil jsem rozvážně a odmlčel se. „Připadá mi, že děláte správnou věc, když vyslovujete pochybnosti o opodstatněnosti společenských konvencí, jejichž příkladem buďte časová prodleva mezi návštěvami, avšak musíte mít na paměti, že v konečném důsledku nelze odůvodnit žádnou z nich. Ale z toho ještě nevyplývá, že když pro nějakou věc není důvod, tak nemá hodnotu. Nesmíte zapomínat, že *obejít se* bez konvence, třeba i hloupé, s sebou vždycky nese nebezpečí, že se budete bezdůvodně cítit provinile zkrátka proto, že konvence jsou konvence. Vezměte si třeba pití piva k snídani nebo noční projížďení semaforů na červenou nebo páchání cizoložství s manželovým souhlasem nebo provádění eutanazie...“

„Utahujete si ze mě?“ zeptala se Rennie mírným tónem toho, kdo si pouze žádá informaci.

„Ano, jistě!“

„Víte, často mi připadá, že jeden si dělá legraci z druhého proto, že v něm názory toho druhého budí neklid a on vlastně neví, jak je vyvrátit. Má pocit, že *by měl* vědět jak, jenomže neví, a místo aby si to přiznal a ten problém zkoumal a snažil se přijít se skutečným protiargumentem, jen se argumentu toho druhého posmívá. Je tak snadné posmívat se argumentu. Takhle o vás hodně přemýšlím, Jakeu.“

„Ano. Joe se vyjádřil stejně.“

„Teď si ze mě utahujete, vidíte?“

Byl jsem pevně rozhodnutý, že nepřipustím, aby mě paní Rennie Morganová znovu přivedla do rozpaků. To nebylo těžké.

„Poslyšte, já dneska večer na tu vaši večeri přijdu. Dorazím v šest hodin, až budou vaše děti uložené, jak jste řekla.“

„Jeden ani druhý nechceme, abyste chodil, pokud nemáte chuť, Jakeu. Musíte být...“

„Tak moment. *Proč* nechcete, abych přišel, pokud na to nemám chuť?“

„Cože?“

„Řekl jsem, proč nechcete, abych přišel, pokud na to nemám chuť? Podívejte, jediný důvod, který byste mohla mít pro porušení zvyklosti, že se mezi návštěvami zachovává náležitý časový odstup, je ten, že byste zastávala stanovisko, že společenské konvence jsou možná zapotřebí pro stabilitu určité společenské skupiny, avšak nejsou platné absolutně, a ve zvláštních případech, kdy pro to váš cíl skýtá omluvu, je lze obejít. Jinými slovy, dnes večer jste v každém případě ochotní se mnou povečeřet, pokud je to věc, kterou si přejeme všichni tři: společenská stabilita není

v tomto zvláštním případě vašim cílem. Nuže tedy, dejme tomu, že vaším cílem je znovu si pohovořit a že máte důvod domnívat se, že jak jednou přijdu, budu si s vámi povídat, a je jedno, zda jsem ve skutečnosti chtěl či nechtěl přijít – mnozí hosté by se tak zachovali; pak by vám nemělo vadit, zda jsem chtěl či nechtěl přijít, neboť svých cílů byste na každý pád dosáhli.“

„Pořád si ze mě utahujete.“

„No ale tohle je příliš snadné východisko. Zda si z vás utahuji, to je vedlejší. Vyhýbáte se otázce.“

Žádná odpověď.

„Nuže, k večeri se dostavím v šest, ať chci, či nechci, a pokud nebudete mít do té doby připravenou odpověď, řeknu to Joeovi.“

„Děti chodí spát v půl sedmé,“ řekla Rennie mírně ublíženým hlasem a zavěsila. Vrátil jsem se do houpacího křesla a dalších čtyřicet pět minut se houpal. Tu a tam jsem se tajemně usmál, nemohu však říct, že by to odráželo nějaký můj skutečný pocit. Pouze jsem se přistihl, že tak činím, podobně jako jsem se při osamělých procházkách často přistihl, jak dokola důstojným nemetrickým hlasem opakuji: *Pepsi-Cola, ta mi bodne, čtyři deci, to je hodně* – přičemž pohyb rtů doprovázím svrštělým čelem, rozrušeným pocukáváním v koutku úst a příležitostným prudkým pohybem pravé ruky. Kolemjdoucí mě často měli za muže zahloubaného do povážlivých problémů, a když jsem se občas za takovým míjejícím mě člověkem ohlédl, viděl jsem, že i on zkusmo provádí kradmý pohyb pravou rukou.

Ve čtvrt na pět mi zavolal dr. Schott a potvrdil mé přijetí do fakultního pedagogického sboru Wicomico State Teachers College ve funkci učitele gramatiky a kompozice s nástupním platem v roční výši 3 200 dolarů.

„Víte,“ řekl, „neplatíme tolik, kolik platí na velkých univerzitách! To si nemůžeme dovolit! To ale neznamená, že ve výběru

učitelů nejsme nároční! Na rovinu, jsme nadšená parta a vás jsme přijali proto, že dozajista sdílíte náš názor na důležitost naší práce!“

Ujistil jsem ho, že tento názor skutečně sdílím, on ujistil mě, že o tom není pochyb, a zavěsil. Žádostí, ať vedle gramatiky učím taky kompozici, jsem potěšený nebyl – stát jsem se měl výhradně preskriptivním gramatikářem –, nicméně lékařovo doporučení jsem hodil za hlavu a řekl si, že v každém případě bude nejlepší, když to místo přijmu.

K Morganovým jsem se vlastně bez jakéhokoli konkrétního důvodu rozjel v půl šesté. Počasí už v mém dni nechybělo, ale připadal jsem si jako bez života. Joes a Rennie jsem zastihl na trávníku před domem, jak si v poklidu házejí s šišatým míčem, byť byl podvečer celkem horký. Když mě spatřili, neprojevíli žádné větší překvapení, přátelsky mě pozdravili a vyzvali, ať se zapojím do hry.

„Ne, díky,“ odvětil jsem a přešel k místu, kde si jejich dva synové ve věku tři a čtyři roky házeli vlastním míčkem – na jejich věk obratně. Seděl jsem na trávníku a pozoroval kompletní rodinku.

„Dneska v tom telefonu jsem se nechtěla rozčítit, Jakeu,“ prohodila Rennie zvesela mezi předávkami.

„Ále, toho, co říkám do telefonu, si nevšímejte,“ opáčil jsem. „Do telefonu neumím mluvit správně.“

Dosud jsem neviděl dívku, která by uměla jaksepatří házet a chytat míč, kromě Rennie. Za normálních okolností byla nemotorná, avšak při každé namáhavé fyzické aktivitě se ocitla zcela ve svém živlu a byla vyloženě půvabná. Míč chytala pouze rukama – podle mého nejspíš proto, aby si neporanila prsa –, avšak házela podobně jako zkušený muž a dosahovala téže rychlosti a přesnosti.

„No tak, co vás přimělo změnit původní záměr?“ zeptal se Joe, nespouštěje oči z míče.

„Na svůj původní záměr si vůbec nevzpomínám.“

„Nevzpomínáte? Safra, Rennie si ten rozhovor pamatuje celý. Opravdu si nevzpomínáte? Nebo se ji snažíte ušetřit nepříjemných pocitů?“

„Ne, vážně si vůbec nevzpomínám,“ řekl jsem s jistou dávkou upřímnosti. „Už jsem stačil pochopit, že podle vás dvou není vyhýbání se nepříjemnostem správné. Faktem zůstává, že argumentaci, ať svou vlastní, nebo kohokoli druhého, si nepamatuji nikdy. Pamatuji si závěry, ale argumentaci ne.“

Přišlo mi, že tento postřeh, který jsem považoval za sdostatek uchvacující, Joea znechutil. O hovor ztratil zájem a přestal opravovat staršího chlapce, jak pevně uchopit míč. Hošík naslouchal otcovým rozvážným radám, jako by se mu jich dostávalo od samotného Knuta Rockneho; Joe ho sledoval, jak hodil potřikrát správně míčem, a pak se zahleděl jinam.

„Tady, Jakeu,“ zvolal a hodil mi druhý míč. „Pojďte si s Rennie párkrát hodit, než připravím večeři, a pak se něčeho napijeme.“

Jak už jsem zmínil předtím, připadal jsem si jako bez života. Dobrovolně bych se do hry nezapojil, ale taky bych se kdovíjak nepřetrhl, abych se jí vyhnul. Joe s chlapci v závěsu zašel do domu a my s Rennie jsme si dalších dvacet minut házeli míčem. V americkém fotbale jsem naštěstí nebyl žádný začátečník – obvykle jsem se totiž děsil, že budu terčem posměchu; a třebaže jsem nebyl tak obratný nahrávač jako Joe, byl jsem schopný hodit přinejmenším stejně přesně jako Rennie a nekymácel jsem se u toho. Nevypadala, že by mi chtěla říct něco mimořádného, já jí ostatně taky ne, a tak bylo na trávníku slyšet jen rychlé výměny: paže vymršťující míč, nohy šustivě pádící po trávě, jemná

plesknutí chytů a těžké oddychování. To vše nebylo příjemné ani nepříjemné.

Zanedlouho na nás z verandy zavolal Joe a my se odebrali k večeři. Morganovi si v domě pronajali polovinu přízemí. V bytě měli velmi čisto; nábytek, který vlastnili, byl mimořádně jednoduchý a stroze moderní, solidní a praktický, avšak měli ho pomálu. A poněvadž byly pokoje relativně prostorné, působily prázdně. Na podlahách z tvrdého dřeva chyběly koberečky, vyleštěným oknům se nedostalo záclon ani závěsů a nad nezbytné minimum jediný kus nábytku; v obývacím pokoji rozkládací gauč, dvě kempingové židle, dvě lampy, knihovnička a psací stůl; v kuchyni malý jídelní stůl a čtyři kovové skládací židle; a v jediné ložnici, kde spali chlapci, palanda, dvě zásuvkové komody a pracovní stůl s lavicemi. Jelikož byly stěny i strop bílé, světlo proudící dovnitř skrz roztažené lamelové žaluzie rozzářilo obývací pokoj do oslniva. Zamžoural jsem; na mě bylo v té místnosti světla až moc.

Zatímco jsme upíjeli ze sklenic pivo, děti odešly k sobě do pokoje, svlékly se a skutečně se bez jakékoli dopomoci vykoupaly ve vodě, kterou už pro ně natočil Joe. Nad takovou samostatností ve věku tří a čtyř let jsem vyjádřil překvapení: Rennie lhostejně pokrčila rameny.

„V zájmu tělesné zdatnosti jsme na ně dost nároční,“ připustil Joe. „Hergot, na Nové Guinei plavou děti ještě předtím, než začnou chodit, a v Joeyho věku pádňují na otevřeném moři bambusovými kmínky. Usoudili jsme, že čím méně se mezi ně budeme plést, tím víc si budou spolu rozumět.“

„Nemyslete si, že je nutíme,“ řekla Rennie. „Nám je to v podstatě jedno. Ale řekla bych, že i bez mluvení žádáme hodně.“

Joe tu poznámku vyslechl s nedbalým zájmem.

„Proč říkáte, že je vám to jedno?“ zeptal jsem se jí.

Rennie při té nečekané otázce maličko nadskočila.

„Tedy... chtěla jsem říct *v konečném důsledku*. V konečném důsledku na té které metodě záleží pramálo, nemám pravdu? Ale záleží na ní *v bezprostředním okamžiku*, protože kdyby jim scházela nezávislost, museli bychom si projít těmi samými peripetemi, jimiž si většina lidí prochází, a děti by byly závislé na všemožných berličkách.“

„Nakolik na něčem *vůbec nějak záleží*,“ zdůraznil Joe, „tak v tom *druhém* ohledu – tedy ne ‚v konečném důsledku‘.“

„Tak jsem to chtěla říct, Joe.“

„Mně jde o to, že hodnotu nějaké věci byste neměli považovat za méně opravdovou jen proto, že není absolutní, jelikož hodnota každé věci je menší než absolutní vždycky. To nepřímou říkáte, když prohlašujete, že je vám to *v podstatě* jedno.“

Teď tedy byla řada na Rennie – při upíjení piva jsem je pozoroval stejně, jako jsem je pozoroval venku na trávníku –, jenže hru přerušil signál časovače na kuchyňském sporáku. Rennie se vzdala, aby naservírovala večeři, Joe zatím oba chlapce osušil a pomohl jim do pyžam: jejich tělesná zdatnost očividně nezahrnovala zapínání cvočků na zádech.

„Proč je nemáte k tomu, aby si to zacvakli navzájem?“ nadnesl jsem zdvořile, jsa toho svědkem. Rennie po mně blýskla nejistým pohledem z kuchyně, kde lžičkou, pro ten účel příliš malou, nešikovně porcovala rýži, Joe se však uvolněně zasmál a okamžitě oběma chlapcům rozepl košilky pyžam, aby si to mohli zkusit. Věc se zdařila.

Jelikož byly v kuchyni pouze čtyři židle, já, Rennie a oba chlapci jsme jedli u stolu, zatímco Joe jedl vestoje u sporáku. Místo pro jednu z kempingových židlí by se u stolu nenašlo a spořádat jídlo, které sestávalo z garnátů vařených v páře, rýže a piva dle libosti,

beztak netrvalo dlouho. Chlapcům – hezky rostlým a dobře vycištěným mladíčkům – bylo dovoleno, aby během večere ovládli hovor; byli zrovna tak živí a hluční jako kterékoli jiné bystré dítě jejich věku, oproti většině vrstevníků však měli výrazně lepší tělesnou koordinaci a sebevládu. Jakmile jsme dojedli, šli spát, a byt bylo venku stále dost světla, nebylo je už slyšet.

Morganovi měli se sousedy z přízemí domluvené, že když jeden z párů zatouží strávit večer venku, mohou se dveře, jež propojují oba byty, nechat otevřené: pár, který zůstal doma, tak dohlížel na děti druhého páru. Využili jsme tohoto ujednání a po umytí nádobí jsme se vypravili na procházku; za domem jsme se prošli jetelovým polem a borovicovým lesíkem. Morganovi měli tendenci kráčet energicky, což se příliš neslučovalo s mou netečnou náladou, ale přesto jsem neodmítl a dělal jim společnost. Zatímco jsme rázovali dlouhými kroky, Rennie, která byla zřejmě amatérským přírodovědcem, pronášela poznámky k rozličným travinám, broukům a ptákům a Joe dával jejím nálezům za pravdu. Nemohu říct, že bych si tu procházku užil, i když Morganovi se z ní těšili takřka živelně. Když jsme to měli za sebou, Rennie se odebrala do domu napsat dopis a já a Joe jsme si venku sedli do kempingových křesílek na trávníku. V naší rozmluvě jsme se pod jeho vedením zaobírali duchovními hodnotami, poněvadž o těch jsme hovořili už předtím, a já přijal relativně pasivní roli:

„Mnohé z toho, co jste Rennie řekl do telefonu, bylo celkem rozumné.“ uznal Joe. „Jsem rád, že jste si s ní povídal, a jsem rád, že jste jí řekl, jak nepodstatné je, jestli si z ní utahujete. Přesně tohle se musí naučit. Je na to přehnaně citlivá.“

„To vy taky,“ opáčil jsem. „Vzpomeňte si na skauty.“

„Ne, to vážně nejsem,“ ohradil se Joe způsobem, jenž ponechal člověku jen mizivě málo chuti trvat na opaku. „U těch

skautů jsem vás chytil za slovo jen proto, že jsem se odhodlal krapet vás poznat, a přišlo mi, že přemíra ironie by jakékoli rozumné konverzaci mohla stát v cestě. Až na tenhle konkrétní případ mi to vůbec nevádí.“

„O. K.“ Nabídl jsem mu cigaretu, ale byl nekuřák.

„Především mě těší, že navzdory legraci, kterou si z Rennie děláte, jste podle všeho ochoten brát ji vážně. Málokterý muž je připraven brát názory nějaké ženy vážně, a tohle je věc, kterou Rennie potřebuje víc než co jiného.“

„Nic mi po tom není, Joe,“ řekl jsem netečně, „ale být Rennie, sakra silně bych protestoval, kdyby se někdo tolik zabýval mými *potřebami*. Mluvíte o ní, jako kdyby to byl váš pacient.“

Zasmál se a prudkým postrčením si posunul brýle na nose. „Možná ano; a přitom nechci. Když jsme se s Rennie vzali, shodli jsme se, že z toho jeden ani druhý nehodláme dělat trvalou záležitost, pokud nedokážeme jeden druhého v každém směru respektovat. Rozhodně nejsem nadšený manželstvím za každou cenu a jsem si jistý, že Rennie taky ne. Inherentně není manželství ničím hodnotným.“

„Mně připadá, že svému manželství poměrně vysokou hodnotu přikládáte,“ prohlásil jsem.

Joe na mne zklamaně zamžoural a já měl pocit, že být jeho ženou, opravil by mě drsněji.

„Teď se dopouštíte stejné chyby, jakou nedávno před večeří udělala Rennie: té mylné představy, že když hodnota nevyplývá ze samotné podstaty, že když není objektivní a absolutní, pak jaksí není *skutečná*. Já řekl jen tolik, že manželství není o nic absolutnější než kterákoli jiná věc. To neznamená, že si ho necením; vlastně si myslím, že si vztahu s Rennie cením nade všechno na světě. Znamená to pouze tolik, že jakmile jednou připustíte, že

není absolutní, musíte si v sobě rozhodnout, za jakých podmínek je pro vás manželství důležité. Souhlasíte?“

„Může být,“ řekl jsem neúčastně.

„Takže souhlasíte, anebo ne?“

„Jistě, souhlasím.“ A připouštím, že takto zahrán do úzkých jsem *souhlasil*, avšak instinktivní odpor vůči takovéto systematické analýze by se ve mně ozval i v případě, že by mě o podobném uspořádání věci ujišťoval sám Bůh.

„Nuže,“ řekl Joe, „já nejsem chlap, který musí být ženatý za každou cenu – naopak, za mnoha okolností bych manželský stav nesnesl – a jedna z mých podmínek pro udržení vůbec jakéhokoli vztahu, zvláště pak vztahu manželského, je ta, aby zúčastněné strany byly schopné brát se navzájem vážně. Jestliže Rennie tu a tam rovnám do latě nebo jí říkám, že některý její výrok je hloupý, až to bolí, případně jí dokonce jednu vrazím, důvodem je, že ji respektuji, a pro mě z toho plyne, že na ni neberu nadbytek ohledů. Projevovat ohledy může být křesťanské, ale pro mě to vždy znamenalo nebrat osobu, vůči které máte ohledy, vážně. Tohle je jediná námitka, kterou mám proti tomu, že si z Rennie děláte legraci: ne protože byste mohl ranit její city, ale protože pak ohledy berete kvůli tomu, že je *žena*, nebo z nějakého podobně pitomého důvodu.“

„Ale není to potom tak, že samotný tenhle požadavek respektu považujete za absolutní?“ otázal jsem se. „Přijde mi totiž, že po sobě s Rennie žádáte brát jeden druhého vážně za všech okolností.“

Tento postřeh se Joeovi zamlouval a já si k vlastnímu rozčarování povšiml, jak mě nevysvětlitelně blaží, že jsem řekl něco, co považuje za chytré.

„To je dobrý argument,“ zazubil se a spustil kázání. „Na lidi mého druhu se obvykle snáší kritika, že kdesi na konci řetězce

existuje *konečný* cíl, který tomu celému řetězci udílí relativní hodnotu, a že tento konečný cíl není racionálně ospravedlnitelný, pokud neexistují absolutní hodnoty. Tyto cíle můžou být rázu velmi neosobního, například ‚blaho státu‘, anebo osobního, například brát svou ženu vážně. V každém případě si myslím, že pokud tyto cíle vůbec hodláte obhajovat, musíte je prohlásit za subjektivní. *Logicky* obhajitelné ale nebudou nikdy; budou něčím na způsob psychologických předpokladů a ty se u většiny lidí různí. Čtyři věci, které mi neimponují,“ dodal, „jsou jednota, harmonie, věčnost a univerzálnost. Maximem toho, co může člověk v mé etice konat, je mít pravdu ze svého hlediska; neexistuje žádný univerzální důvod, proč se vůbec obtěžovat její obhajobou, tím méně očekávat, že ji kdokoli jiný přijme; nezbývá než se jí řídit, protože nic jiného neexistuje. Musí očekávat střety s lidmi nebo s institucemi, které rovněž ze *svých* hledisek mají pravdu, jenže jejich hlediska se od těch jeho liší.

Předpokládáme, že by v základu mé povahy bylo například beznadějně žárlit na Rennie,“ pokračoval (a upřímně řečeno, nechápal jsem, jak by se to mohlo stát: až tak inteligentní a pohotová nebyla). „Teď to není ten případ, ale předpokládáme, že by to byla pravda, že z důvodu mého duševního ustrojení by manželská věrnost byla jedním z těch *předpokladů*, subjektivní obdobou absolutní skutečnosti, jednou z podmínek, které bych připojil k libovolné sérii etických pouček, jež si pro sebe můžu vytvořit. Dále předpokládáme, že se Rennie dopustila za mými zády cizoložství. Z mého hlediska by tím náš vztah přišel o *raison d'être* a nejspíš bych ji poslal k vodě, tedy pokud bych dokonce ji nebo sebe nezastřelil. Ale například z hlediska státu bych byl i nadále povinen podporovat ji, neboť nemůžete mít společnost, kde se tímto způsobem zpřetrhávají rodinné svazky. Z jejich hlediska bych měl být

donucen k vyplácení alimentů a neměl bych jakýkoli důvod stěžovat si, že se jejich pohled neshoduje s mým. Tak jako bych já byl oprávněn zastřelit ji, byl by stát oprávněn mě oběsit nebo uvěznit, chápete? Nebo třeba taková katolická církev: kdybych byl oficiálně katolíkem a manželský vztah mi byl po celý život jedním z těch *předpokladů*, byl bych oprávněn spáchat sebevraždu, tak jako oni by ze svého hlediska byli oprávněni odepřít mi posvěcený hřbitov. Byl bych blázen, kdybych čekal, že svět omluví moje činy jednoduše proto, že je jsem s to srozumitelně vysvětlit.

Tohle je jeden z důvodů, proč se za nic neomlouvám,“ řekl Joe nakonec. „A sice protože nemám žádné právo očekávat, že vy nebo kdokoli jiný cokoli z toho, co dělám nebo říkám, přijmete – i když to, co dělám nebo říkám, můžu vždycky *vysvětlit*. Omluvy nedávají smysl, protože v poslední instanci není obhajitelné vůbec nic. Člověk ale může jednat konzistentně; může jednat způsobem, který dokáže vysvětlit, jestliže chce. Tohle je pro mě důležité. Víte, během prvního měsíce našeho manželství Rennie doslova hýřila omluvami; přátelům, kteří se u nás zastavili, se omlouvala, že nemáme v domě dost nábytku. Velice dobře věděla, že víc nábytku nechceme, i kdybychom si ho mohli dovolit, ale pořád se druhým omlouvala za to, že nesdílíme jejich pohled na věc. Jednoho dne to obzvlášť přehnala, a jakmile společnost odešla, švihnul jsem jí hák do brady. Knokautoval jsem ji. Když se probrala, velice zevrubně jsem jí vysvětlil, proč jsem ji uhodil. Brečela a omlouvala se mi, že se těm lidem omlouvala. Znova jsem jí jednu hvízdнул.“

Když to říkal, nebyla v Joeově hlase žádná vychloubanost, avšak lítost taky ne.

„Krucinálhergot, Jakeu, oč je vaše etika propracovanější, o to silnější musíte být, abyste mezi vlky zůstal vůdcem. A když

řeknete sbohem objektivním hodnotám, musíte doopravdy zatnout svaly a být trvale ve střehu, protože pak jste na to sám. To si žádá *energii*: nejen energii osobní, ale taky energii intelektuální, jinak jste ztracený. To energie představuje rozdíl mezi americkým pragmatismem a francouzským existencialismem – proboha, kde jinde než v Americe by mohl přežívat radostný nihilismus? Připouštím, že to mlácení Rennie byla hrubost, jenže já ten okamžik vnímal jako svého druhu krizi. Po tomhle s omluvami každopádně přestala.“

„Aha,“ uniklo mi.

Tedy – je klidně možné, že Joe nepronесl takovou dlouhou souvislou řeč naráz; jisté však je, že v průběhu večera to byla hlavní vyřčená věc, a já ji zde kvůli zjednodušení zaznamenal ve formě jediné nepřerušené a děsně chytré litanie, jednak proto, abych vykreslil povahu jeho starostí, ale také proto, abych doplnil pár tahů štětcem k jeho portrétu. Vše jsem vyslechl pasivně, a navzdory faktu, že i já měl čas od času ve zvyku vypouštět z úst podobné názory (spíš jako možnost než jako danost), napadaly mě v průběhu Joeova kázání argumenty téměř proti všemu, co říkal. Přesto bych v žádném případě netvrdil, že by nedokázal moje námitky vyvrátit – troufám si říct, že to bych zvládl i já. Jak se obvykle přiházelo, když jsem čelil skutečně inteligentnímu a jasně vyjádřenému stanovisku, neochota vyslovit víc než formální souhlas si u mě nezadala s neschopností předložit vlastní rozumnější stanovisko. V takových situacích jsem nejčastěji zaujímal postoj, který je v psychologii znám jako „nedirektivní technika“: utrousil jsem pouze „Ale?“ nebo „Ó“ a popustil koníkovi uzdu.

Nicméně příběhem Renniina prvního setkání s Morganovou filozofií jsem zaujatý byl, i tím neodolatelným řečnickým uměním,

jehož Joe užil k tomu, aby jí otevřel oči pro to, jak se to má s omluvami ve skutečnosti. Jasně se na tomto ukázalo, že pro Joea není filozofování žádnou hrou; že své zásady uvádí v život až do těch nejmenších ustanovení; a Rennie se pro mě stala osobností poněkud zajímavější. Dokonce nutno říct, že ta zvláštní kratičká historka byla nade vši pochybnost hlavní věcí, která mě přiměla uvažovat nad návrhem, který mi Joe přednesl později, když se k nám přidala na trávníku Rennie.

„Jezdíte rád na koni?“ otázala se mezi řečí.

„Ještě nikdy jsem to nezkusil, Rennie.“

„Je to náramná zábava, někdy to se mnou musíte zkusit.“

Povytláhl jsem obočí. „Ano, připouštím, že lepší by bylo zkusit to napřed s vámi a až pak s koněm.“

Rennie, potřásajíc hlavou, se nervózně zasmála a Joe se zasmál hřmotně, avšak měl jsem dojem, že bez nadšení. Pak jsem spatřil, jak se mu zakaboněné čelo rázem projasnilo.

„Hej, to je nápad!“ zvolal k Rennie. „Naučíš Jakea jezdit na koni!“ Obrátil se ke mně. „V Renniině rodině mají jezdecké koně: jsou na statku kousek odtud, ale já mám zřídka příležitost si zajezdit a Rennie hrozně nerada jezdí sama. Před začátkem školy musím kvůli dizertaci trávit skoro celé dny čtením. Proč Rennie nedovolit, aby vás naučila jezdit na koni? Umožnilo by jí to víc pobýt na čerstvém vzduchu a mohli byste si popovídat.“

Byl jsem na rozpacích jak z Joeova promyšleného nadšení pro tento projekt, tak z nevkusné narážky na to, že rozhovory se mnou budou mít na Rennie blahodárny vliv. Zároveň mě zvráceným způsobem potěšilo, že uvidím, jak se Rennie marně vykrucuje: zjevně zatím nebyla manželem proškolená tak dobře, aby ji tu a tam nepřivedla jeho vynalézavost do rozpaků, byť se měla na pozoru, aby před Joem svoji nelibost skryla.

„Co myslíš?“ naléhal na ni.

„Myslím, že je to bezva nápad, pokud se Jake chce učit,“ řekla Rennie rychle.

„A co vy?“ zeptal se Joe.

Pokřčil jsem rameny. „Mně je to jedno.“

„Nuže pokud je vám to jedno a my s Rennie to považujeme za dobrý nápad, tak jsme dohodnuti,“ řekl Joe se smíchem. „Nebo ještě jinak: věc je rozhodnuta, ať už se učit chcete, nebo ne, ledaže byste měl v úmyslu odmítnout úplně stejně jako v té záležitosti s pozváním na večeři!“

Pobaveně jsme se tomu společně zasmáli a téma bylo opuštěno; Joe mi celý spokojený vykládal, že to mé prohlášení do telefonu (že se na večeři dostavím, ať chci, nebo ne) je skutečně nepochopitelné.

„Rennie by vám to řekla sama, kdybyste ji nerozhodil tím, jak jste si z ní utahoval,“ usmál se. „Když se hovoří o minulé době, jediným zřejmým ukazatelem přání daného člověka jsou jeho činy: co člověk udělal, to udělat chtěl.“

„Cože?“

„Copak nechápete?“ zeptala se mě Rennie a Joe na židli zaujal pohodlnější pozici. „Podstata je ta, že můžete mít protichůdná přání – řekněme přání povečeřet s námi a přání neurazit nás. Pokud skončíte u toho, že na večeři přijдете, je to proto, že druhé přání bylo silnější než to první: být ta druhá volba rovnocenná, pak byste s námi jíst nechtěl, ale poněvadž alternativy rovnocenné nikdy nejsou, dáte před urážkou skutečně raději přednost tomu, abyste se s námi najedl. A proto s námi taky jíte – a tohle je *nakonec* to, co jste chtěl udělat. Neměl byste říkat, že s námi jíst budete, ať chcete, nebo ne; správně byste měl říct, že se s námi najíte, pokud to vaše niterná přání uspokojuje silněji než přání s námi *nejíst*.“

„Je to jako sečíst plus sto a mínus devadesát devět,“ řekl Joe. „Výsledek je sotva kladný, přesto je nesporně větší než nula. A tady je další důvod, proč je hloupé, aby se někdo za spáchanou věc omlouval tvrzením, že ve skutečnosti to udělat nechtěl: co udělal, je nakonec to, co udělat *chtěl*. Na to je důležité pamatovat, když si pročítáte historii.“

Všiml jsem si, že při té zmínce o omluvách Rennie nepatrně zčervenala.

„Mmm,“ odpověděl jsem Joeovi nedirektivní technikou.